

Vladimir
Gajšek

Rakovo obzorje

Nikdar ni verjel v peklenko obzorje, čeprav so za njim lezle podgane in obglavljenci. Prividi so ga vkovali v to prozorno praznino. In ko se je šibko nasmihal, je upal, da bo lahko spregovoril. Zalilo ga je.

... Daleč je svitalo peklenko obzorje s tisočeriimi boleznimi v naročju. Vnebohod, rov in pepel. Daleč, bogsigavedi kje, je vzhajalo poslednje kužno sonce, v katero ni mogel verjeti; sploh ni mogel več

dojemati bolečin v glavi — strah pa mu je razširil oči, da je iz njih pritekla slina, brizgnile so penaste solze —, nekakšne vročice so ga vsega prevzemale, zakaj v možganih se je prižgalo nevidno sonce. Če je že bil lačen kot vrabec na strehi, če si je z otrplimi prsti otipaval usahle prsi in ključnico, če je navsezadnje sklonil glavo na prsi, tedaj mu je za hip postalo jasno, da bo morebiti še preživel. Ničesar ni imel, ničesar ni želel, le zemljo, to ubogo, noro, prestrašeno prst je objokoval. Sploh se je čutil prestar, da bi verjel v boga in se klanjal skrivnosti; in to ga je gnalo, da bi se končno družil z opojnimi angeli po predmestnih homoseksualnih krčmah. Dovolj, dovolj, dovolj!

— ... Korakal je proti hladnim obzorjem, da bi našel strto srce, da bi se razvnel med posušenimi ličnicami in da bi porušil božje kipce. Vedel je, da se dogajajo čudne povesti, več kakor je mogel zaznati; zato bi kdaj pa kdaj rad zapel kot čopasti škrjanec na samostanskem vrtu. Samo strmi zidovi so kot zidovi strmeli nanj; in sokoli so skakali po hladnem zimskem brezvetrju. Ali bo kdaj našel judeževo drevo in se obesil, ali bo? Ali pa ga je obrobilo brezzvezdno nebo?

Spredaj je potoval dan, zadaj je hitela noč; samemu sebi se je zdel zločinec, ki panterko izpraska plen izpod kamenja. To je počel povsem ravnodušno. Zidovi so ga obkolili in komaj z obotavljanjem si je priznal, da je ujet; bil pa je srečen zaradi tega, večkrat je vsaj lahko upal, da bo koga dobil na svoji poti, saj bi bilo prav mogoče, potreboval bi torej samo pomoč; sicer pa si ni delal skrbi zastran tega. In potem je začutil, da mora nadaljevati, če noče doživeti popolnega poraza, če noče osramočen sprevideti nemirnih glav, ki so ga nenehno spremljale, a jih ni nikdar videl. Čeprav je poznal vse drobne prevare, ga je bilo strah, da bi prišel prepozno. Kam?

Praznina ga je spremljala vzdolž tveganih stopnic, ki jih je včasih preskočil kar po dve in dve, v glavi pa mu je žužnjalo in potlej je pričelo šumeti, da, to je cingljal drobni, otroški dež, tisti zimski pršič, ki ga je

ohranjal še v budnosti, da, ničesar več ni spraševal, temveč je odgovarjal na neslišno zasliševanje, seveda, nihče ga ni poslušal; že so se ga naveličali, čakali so, da bodo besede izzvenele. Sicer pa je ponoči in podnevi otipaval stene, skriti stražarji so bedeli nad njim, prisluškovali so njegovemu škrtanju, ko se je povzpел na grebene — o, zidovi so ga še zmerom zaklinjali, da ni mogel videti v daljavo, ampak je kot slepec zrl naprej —, so pripovedovali na drugi strani o krivdi, ki je ni spoznal; tukaj pač ni cvetela akacija, apno je neslišno lezlo po stenah proti tlom; in kje so tista zelena polja, se je spraševal, kje so tiste stezice, ki so včasih bile; za njim se je pot zapirala, skalpeli in pincete so ga zbadale v hrbet, vse je vzklikalo: »Pohiti!«, in zdaj je nenadoma spet bil v novem labirintu, čisto nepričakovano se je znašel v njem, v tej oguljeni nesreči, spet je moral videti sleherni dogodek pred seboj. Pazil je na sleherno dejanje, čeprav se ni spominjal, da bi kadarkoli storil kaj smiselnega, nevarnost in tesnoba sta ga spremljali po naključju, zakaj jutrišnji dan je vstajal za točno odmerjenim površjem, vstajal je bosonog, on pa tega sploh ni opazil, po dolgem molku je korakal skozi tunele, da bi komu poklonil življenje. Ničesar mu niso predlagali, strinjal se je s samomorivci in s krivimi pričami. To je bil njegov šaljivi zakon.

Ko bi bil lahkoveren, bi nikdar ne položil zakletve pred jutrišnjim obzorjem; a to je bil njegov privatni čas, njegova mora opolnoči. In nikjer ni za nikogar posredoval. Takšna je bila njegova lastna zgodovina. Življenje ni odgovarjalo, kar se je dogajalo, vse je pretvarjalo v vsakdanjo pljučno govorico, zbegalo je nagonse golobe in senčno podnebje. Takrat so sinovi odhajali k vojakom in z norimi ličnicami pozdravljali starše na železniških postajah. Takrat so si odgovarjali za šipami in niso vedeli, kdaj jih bo doletelo. Takrat je resničnost postajala vse bolj nenavadna, vse bolj odtujena, in celo kimanje z glavo ni moglo priklicati oglušelih kritikov. Takrat so se profesionalci režali, zakaj računali so na krvni davek, mladost je zmrzovala v nevarnosti, jasne ulice so vznemirjeno utripale, škornji so škripali in popoldne so v parku še zmerom igrali tarok. Nekje pa so sklanjali osramočeni in mrtvi starci glave k prsim, oblečeni v nedeljske praznike, ničesar niso pričakovali v posteljah, le s sovraštvom so sumili sence; vsaka senca je lezla po steni kot majhen kirurg, izrezala jim je tu in tam košček mesa, kakor je pač nanese, in nihče ni hotel videti brezdomcev, izgnancev in beračev, ki so utonili v globokem spancu, ki so želeli, da se ne bi nikdar več prebudili. Starci so sovražili, izgnanci so se vdali, rožljali so z opoldanskim kosilom in zaporniškimi ključi, z zaljubljenostjo, s pravico do enakopravnosti. To je dišalo po strupu in cinizmu.

Protimolk. Nobene dobrodošlice niso zapeli zvoniki iz simboličnih daljin, nobena cankarjanska erotika ni šumela v njegovem trebuhu, ničesar si ni manj želel kot to, da bi bil hipoma in dokončno rešen. Saj je bil vendarle navajen na dolge sprehode, resno se je zavzemal, da bi ga opazili, celo razdraženo je včasih zarenčal, fanatično je čakal na znamenje, dajte no, ali me boste sploh opazili, je upal, priklanjal se je in smehljajoče in prav iz hudobije posnemal otroke, a nihče se ni zavzel zanj, tudi ubogi osumljenci so bežali dalje, vsakomur je navsezadnje postalo jasno, da si mora prioriti

svoj prostor pod soncem. Pod čigavim soncem? Ali pa je bila vse skupaj zмота, ko je že prišel tako daleč, da bi lahko končno pri drugih zbujal strah? Kdo ga je oviral, da ne bi mogel kričati, kdo se je napravil gluhega — in to popolnoma resno — in celo vzvišeneга? Nekaj pa je moralo tičati za tem: če že ni srečal nikogar z obraza v obraz in če je ves svet oglušel, tedaj bi si vsaj lahko podali roke in se objeli! A tako ni več nihče naiven, minila so obdobja, ko so pomenljivi možje mahali z zastavami in se priklanjali razburjenim govornikom. Ko bi vsaj lahko bral ali mislil na eno samo stvar, ko bi se vsaj lahko osredotočil na vodni krogec, bi si mogoče pridobil zaupanje. Čakanje ni pomagalo. Bil je torej odvisen od samega sebe, brez izbire je moral po bosonogi poti naprej, četudi ni vedel, kdaj bo začutil dopolnjeni konec; gotovo so ga izgnali zaradi kakšnih zablod, zakaj nikomur ni storil nič žalega. In celo potegoval se je, čisto zares se je potegoval za pravico, saj je navsezadnje upal, da bo pravica zmagala; tako je stal na strani zločincev in ostrižencev, ki ga niso niti hoteli vzeti za svojega niti se niso zmenili zanj. Koliko dragocenega časa je zapravil, želel jim je dobro, oni pa so vse njegovo življenjsko delo ovrgli s kletvicami in prezirrom; kaj bi bil dal zdaj, ko bi našel vrnitev k iztreznjenju! V bistvu se pač nič ni spremenilo: v cerkvah so molili, kot molijo v cerkvah in poslušali pridige, na sodiščih so obsojali obsojence, otrokom so pripovedovali otroške pripovedke, vlaki so hrumeli po železniških postajah, ne, prav nič ni nasprotovale goli logiki in dogodkom. A nihče ni vedel, da so tudi ta dejstva ovrgljiva, le stavec je sprevidel skrivno razodetje . . . in to šele zdaj, ko bi lahko drugim najbolj koristil in jim pomagal. Nasprotno, imeli so ga za nemočnega.

To ni več pomagalo. Čeprav je mislil, da je pomagal obsojencem, je obsodil sebe, zakaj nihče ga ni več spoštoval in tudi za krivdo ni vedel. Takšna je torej bila njegova zapuščenost ob vseh razodetjih! Še tega ni vedel, če se sprehaja sredi zime — po tistem kazenskem in opečnatem krogu, ki se je zrasel z njegovimi nogami —, ali pa je zgolj prilepljen na posteljne rjuhe; vse naokrog je zmrznilo, še sence so za spoznanje nekoliko bolj osteklenele, še kipi so postali nekoliko bolj gladki in uravnovešeni; ali pa je dan padal v pozabo, izgubljal ravnotežje v mračni preobrazbi? Blizu njegovemu dihanju so grizle pincete in goreči jeziki so ga nenehno oblizovali. Spet je opazil, da je prepuščen sam sebi in svojemu umiranju. Med tisočermi oboževalci so dihala ta starčevska pljuča kot star polip, tipala so za srečnim prsnim košem, mrliške besede so pozvnanjale v neki drugi sobi. Teh besed ni slišal, saj so ga pozabili, ostal je sam proti sebi, v dvomu, da se je nekaj zgodilo in da se še ima nekaj zgoditi. V prsih mu je torej vzplamtela tišina. Njegovo telo je izgubljal ravnotežje, prostor in čas, spomin mu je kar nenadoma presahnil: . . . da, čakale so ga pozabe in brezčutnost. Pravzaprav ni bil kaznovan zaradi vesti, temveč je počasi izgubljal, izgubljal je zaradi neke tuje prednosti, in še preden bi se ovedel, da je ogoljufan, bi ga potisnili nazaj v rjuhe in v vsakdanjo vročico. Zdaj se torej ni več opiral na izgovore, nič več ni poskušal pokazati, kako zelo se boji tišine, narobe, čuval je starost pred starci, čuval se je, da ga ne bi zares prepoznali. Jutrišnji

dan je prinašal štacunarje s prestami in golobe, sejem malih živali in morske prašičke, vsi so se navadili na trpko bolečino, zaverovani so strmeli v kristalno kroglo in v svobodo; ko bi jim kdo poskusil razodeti resnico, bi ga ubili, zakaj nihče ni mislil na svoj dan in na svojo noč, nihče ni priznal svoje samote. Dosti bolj sramotno pa je bilo, da so se izogibali starca, da so se skrivali, dokler ne bi kdo kar na ves glas zakričal: »Končano je! Dopolnjeno!«; a nikogar ni bilo sram, četudi so vsi besneli v ničevih dogodkih. Koliko žalosti je zamrlo na teh tresočih dlesnih, koliko spodnjih čeljusti je zagrizlo v vsakdanji kruh!!!

Potem je mislil, da menda sam ni pri pravi pameti in da se ga zato izogibajo; bal se je peklenskega obzorja, ki se mu je približevalo in mu ni pustilo, da bi vsaj za hip pogledal skozi špranjo na drugo stran. Presenetilo ga je dejstvo, da pravzaprav ni nikdar nikogar zagovarjal, da bistvo torej sploh ni bilo v besedah, temveč v molčanju. Med govorico in besedami ni našel prave zveze, zategadelj je neprestano poskušal, da bi izgovarjal besede čisto in pravilno, čeprav so se mu usta spreminjala ob vsakem najmanjšem zlogu v svežo rano. Ali bi lahko bilo kaj bolj zapovedujoče, kot je bila njegova govorica? Samo to ga je preganjalo.

Pazljivo je čakal na znamenje, čutil se je zaznamovanega, čakal je, da ga bo hipoma presenetilo, da bo našel končno olajšanje in omahnil. Kljub temu pa je nenehoma upal, da bo samostojno in prisebno predril stene. Celopazujoči obrazi so se navadili na njegovo hojo in si niso delali skrbi zastran uspeha; z nogami je opletal, sicer pa se je še kar držal, ravno dovolj, da je zdržal do drugega labirinta; in če je prehodil tudi tega, so se znova pokazale iste stene, isto apneno belilo, le smer je zavila drugam. Ta hoja mu je bila povsem nerazumljiva, že vnaprej se je vdal v igro; in ko je vlekel korak za korakom, se je čas odvijal pred njim kot kakšno perzijsko, obrabljeno pregrinjalo. Nekaj ga je klicalo naprej, nekak nenadni ukaz ga je vodil, kadar koli si je mislil odpočiti, so mu stopala kar sama stopila za korak naprej, tako da se sploh ne bi mogel ustaviti, vrh tega pa je postal strašno žejen in je nestrpno pričakoval, da bo našel na poti vsaj kak studenec. In ker studenca ni našel, je tudi na žejo pozabil. Seveda mu je sčasoma vse postalo vseeno, nič nestrpnega ni skrival; s tem pa si je zaslužil novo krivdo, očitno pa je pozabil na vse prejšnje kazenske korake. Edino, kar si je še želel, je bil cilj, je bila točka, kjer bi se otrešel budnosti in zaspal kar stoje, naslonjen z vso težo telesa na zid. A proti svoji volji je včasih celo pospešil korak, zakaj vedel je, — ne, to je bila prej slutnja kot spoznanje! — da so nekateri že gotovo prispeli do mrtve točke, osramočeni in razžaljeni; sam pri sebi je dognal, da ne bo prišel predaleč, a vendar dovolj blizu svojemu cilju. Morebiti bi ga po kakšni drugi poti celo laže dosegel, le da ni našel nobene vrnitve. Ni vedel, kje se je znašel in zato ga je prevzemal čedalje silnejši strah. Čedalje bolj je čutil okoli sebe zidove in v sebi praznino. Potem je dvomil, ali bo sploh prišel kdaj tja. Skoro zaupljivo se je pustil voditi nagonu in čudil se je, da ga ni več obdajalo in da so tudi vse besede izgubile pomen. Menda ni mogel izreči svojega imena, pojasniti rojstnega kraja, poklica in življenjskega nazora.

2

Šele tedaj je začutil na desni ličnici neznosno vročično srbečico, ki ga je žgala, da se je moral tu in tam opraskati, nekaj časa je kajpa vzdržal, a potem se je spet ponovilo. Ni vedel, kaj naj napravi s svojim obrazom, ujet je bil pred zidom, pred kletvicami in bogsigavedi katero pustinjo. Tukaj se je znašel, sam s seboj in s hrapavo srbečico, čakal je, da se bo noč dvignila čez širne reke in svetove, ki jih ni še nikdar videl. Zavedel se je, da njegove moči tonejo v pepel. Ogenj je sijal razsut okrog njegovih nog, a nikdar ni mogel skočiti na žerjavico, nikdar ni našel prave možnosti, da bi se razodel. Srbečica pa kljub vsemu ni odjenjala — na ličnici se je razbohotilo divje meso, že čez nekaj mesecev je čutil tamkaj komaj opazno bulo.

Nekoč si je izmislil ljubezen, most med razsutimi kostmi in otroško dlanjo. Klical je za življenjem, a nihče ga ni več slišal, stal je tako nebogljjen pred tisočeriimi zaprtimi vrati in pred okni, klical je imena, že skoro ponorel od labirintov, ki jih je bil prehodil vse svoje dni. In nič ga ni ustavilo, da ne bi ostrmel nad nenadno resnico, ki mu je razodevala bolezen, nekaj neznanega. To je obkrožalo srce in mu ni pustilo dihati. Večnost je začela onkraj strahu. Večnost je končala v pustem srčnem prekatu. Sokovi in solze, vsi majhni in nepomembni nesmisli so ga grizli v dolgih nočeh, ko se mu je prikazovalo v sanjah prašno sonce s ključem v desni roki. Sonce je ždelo nad njegovo glavo kakor strašni razsodnik, preganjalo ga je v sanjah po neskončnih rovih med apnenimi zidovi, zgoraj so visele višnje, predaleč, da bi jih bil lahko dosegel, spodaj so cvrkutali škržati, preblizu, da bi ujel njihovo čričkanje. Nad mrtvim svetom je zažarelo žalostno, mlečno sonce. Oviyalke so ga včasih grabile in ga hotele z ženskimi ustnicami prisesati nase, a ni se pustil kar tako, tekel je s svojim srčastim plamenom, da bi ujel vlak, da bi ujel avtobus, kar koli gibajočega, tekel je naprej, ne, mogoče je tekel nazaj, že mu je postalo vseeno, drevje se mu je posmehovalo in oči so krožile po krvnih obtokih. Iz takšnih neskončnih sanjarjenj ga je zbudila le bolečina, rezki kačji pik na desni ličnici. Bula se je že začela razraščati, vse močnejše je živela na svojem mestu, rasla pa je tudi navznoter, ga ščegetala, da je moral poplesati s starimi nogami po belem pesku; to ni bila navadna bolečina, ampak je spominjala na carski rez.

Od tistega treutka dalje, ko se je začela srbečica, se je čutil osamljenega in niti s seboj ni mogel več govoriti, oblizaval si je notranje ustne stene, jezik mu je že precej otrpnil — čudno, tudi jezik se je spremenil v bulo, v divje meso, in kadar je kljub temu hotel povedati ljudem, ki so bivali nekje onkraj zidov, da je svoboden, je obmolknil. »To se bo še razvilo, ta skrita rana na desnem licu!«, si je rekel in sploh ni opazil, da se mu obraz razcveta in krči, nekaj tistega, kar verjetno nastopi pred smrtjo, mu je že temnelo v zenicah. Docela nenavadno se je bula namreč začela luščiti, plast za plastjo, in to je bila njegova velika sramota. Ali ni navsezadnje bil že utrujen od skrivnega ožilja, ki mu je prepredalo staro kožo? O, in razraščanje je vzbujalo v njem odpor, studil se je sam sebi, grozil si je, da bo napravil

samomor, ni pa bil pripravljen na nobeno žrtev. Včasih pa je že potihoma zasumil, da bo vzljubil to rano, ta svoj sajasti molk, čeprav je takšna zamisel zvenela povsem brezupno. Bal se je, da ne bi postal nevaren in da ne bi česa razrušil, zakaj sam v sebi je lahko nemoteno sklepal kupčije in že se je videl, kako čilo postopa po širnem svetu. Spodnja čeljust mu je že otrpnila, zavedal se je, da spada k mrličem in veščam. A kje so ti mrličji in njihove priljubljene čarovnice? Mar niso popolnoma neumna bitja, ki so se odvadila jesti, piti, spati? In na kaj bi se lahko še navezal, ko je bežalo pred njim zidovje, neoprijemljivo zidovje, podobno posteljnim robovom? Sklepal je, da bo že kdaj zašel s poti v kakšno sobo, kjer bi ga sprejeli za svojega. Še zmeraj bi lahko kje pomagal. Cepil bi drva, če ne bi šlo drugače, dela pač nikdar ne zmanjka; morebiti pa je tudi delo postala izumrla človeška potreba, tako da je zdaj korakal sam in nag po zarisanih poteh, uklenjen med zidove, med hladne in pobeljene stene. Kaj bi dal, ko bi lahko odprl usta, zagledal pred seboj zdrav in smehljajoč človeški obraz, ko bi se nenadoma odprle skrivne spominske duri in mu pustile, da bi pobegnil med ljudi? Morda so ga zanalašč pustili samega, da bi ga preskusili, njega, starca, ki si je želel le črne obleke in črni, s svečami obrobjen pogreb. Vseeno bi lahko kaj napravil proti ranici, ki se mu je predrzno odprla in začela tu pa tam puščati krvave curke. Tvegaj je. Čudil se je.

Zmedeno je pritiskal dlani na lice in spal je kar med potjo. Nič ga ni motilo, škržati so prilezli iz skrivnih kotov, da bi ga bolje opazovali. Moral je naprej, naprej, naprej s tem odurnim izcedkom, ki mu je nesramno kazil desno ličnico. Zakaj se to ni napravilo vsaj na levi! Če se je rana igrala z njim, da bi mu prikrajšala življenje, pa prav, bo že obračunal z njo, naj ga razžre do kosti, potem bo vsekakor bolje. A rana se je razvijala počasi in kakor po načrtu. Razlezla se je kakor črnilo po belem papirju in čutil je, kako strastno je dojila njegovo meso; a to že dolgo ni več bilo njegovo meso, zakaj meso bi se bilo uprlo sramoti in bolečini in bi odgovorilo s polglasnim, širokim ne. Uprlo bi se krču in vročicam, ki so vplivale na njegovo brezupno starost.

Ti mene po levi, jaz tebe po desni! Kadar koli se je spomnil teh pozlačenih naukov, ga je obšla groza, čisto otroška groza pred temo, kajti prav nič ni bil pripravljen računati z usmiljenjem. Čez vse je sovražil najbolj pridige že iz mladih let, in to se mu je vrnilo še v poslednje zavestne žarke, pa čeprav se je zdaj že vdal in je bil celo pogreznjen v globoko žalost, zakaj vsi so se skrili pred njim, pred zогlenelo pošastjo. Nemogoče bi bilo primerjati njegovo sramoto z vlačuganjem, vsak je pač raje gledal drugemu v pisker, kot pa bi se potrudil in lepo napisal oporoko. Celu zvižavnost mu pri tem ni pomagala. Zapeljali so ga z nesramnim veseljem v ta labirint, kjer sta spomin in pozaba imeli isti okus po žajblju. Rad bi pobegnil, a vse so pripravili že vnaprej, premetaval se je po belih, čistih rjuhah in sploh ni razložil, ali potuje ali spi. Vsekakor pa je spal, kajti nihče se ga ni bal celo višnjeve vejice ne, celo črički so se norčevali iz njegove tesnobe. Iz njegove sramote!!! To je bila njegova prava zapuščina, njegov stari usmiljeni glas,

s katerim je zvalbljal nedolžne v trhlo past. Ujel se je v nepomembno in hladno potegavščino, kjer mu sanjski obrazi vsiljujejo kapljice morfija, a ničesar ne more sprejeti. Preskočil bi svoj čas, veroval bi vsaj, da bo nekoč zrasel iz njegovega prstenega obraza kakšen zimzelenov grmič, kar koli živega, regrat, ali kaj podobnega, vsaj to bi mu bili lahko pustili nedotaknjeno. A on je na vse pozabil. Zares, če bi ga kdo le brcnil, bi se zvalil starec na tla, prepuščen sam sebi in svojemu zamolčanemu ječanju.

Iz rane se je začelo kasneje zlivati, nihče ni upal prek belega zidu, nihče ni hotel priskočiti na pomoč v ranjeni uri. Saj se mu je zdelo, da ga zaslišujejo, da leži nekje v sobi — torej sploh ni nikjer hodil, vse skupaj je laž, in tudi rana, ta boleča sramota, je ena sama laž? — in hoče prespati. Skozi temo je sijala curkasta belina, pritekala je iz ene same točke in se ustavila na desni ličnici. Če bi po naključju starec lahko dvignil svoje skrčeno telo in kriknil, da bi ga kdo čul za steno, če bi lahko pokazal svoj prezir in maščevalno slo — samo to dvoje mu je pobliskavalo pod vekami —, bi mu morebiti še kdo priskočil na pomoč. Toda ujel se je v krč in v molčečo tišino, ker ni mogel niti s prstom migniti, ker je smrdelo od gnojnih izcedkov, ker so ga pustili, naj v miru premine. Nihče pač ni predvideval, da se bo v poslednjih trenutkih in s poslednjimi močmi streznil, da bi mogel prepoznati svojce in navezanost na mili dom. Pustili so ga kot starega kujona, kot starega psa v pasji utici, da je mirno zaprl oči, mislili so, da so ga končno prevarali.

A kako neznansko so se motili! Vse je vedel, vse je videl in skusil že prej in sedaj je bil presenečen spričo njihove brezbriznosti, spričo njihovega utrudljivega pričakovanja, da se bo stegnil. Povrh vsega pa jim ni bilo prav nič nerodno, dobro so vedeli, da se starec ne bo ganil s postelje, da je prešibak. Celo hrano je izbruhal, kadar so mu jo le včasih za šalo vsilili med ozke špranje v čeljustih. Takrat se je tresel, in če se umirajoči trese, to pač ne more biti nič nenavadnega. Vprašanje nekaj ur in vse bo razrešeno, planili bi v hinavski jok in ga hitro preoblekli, zakaj mrlič se bi že čez nekaj hipov napihnil, tako da bi mu tudi novo preobleko morali nekako razparati po trebuhu navzgor do oprsja; ure so minevale, hropenje je hrumelo nekje izpod čela, vdrte ličnice so se mu lesketale v znoju. Vendar pa je rana rastla dalje, neugnano se je širila proti očem — oči so mu že tako ali tako oslepele — in grozila, da mu bo z nevidnimi klicami, temi majhnimi skalpeli zastrupila beločnice in jih končno sesirila. Nihče ni vedel za muko. Muka je rastla v njem, a ležal je priklenjen na posteljo, ne, sprehajal se je po labirintih, po neskončnih rovih v bledosteklenih prividih, klical je; vsaj tako je čutil, čeprav ni spravlil iz sebe niti najtanjšega glaska. Zakaj gnojni zobje so mu že davno razgrizli grlo in glasilke, zdaj pa so se polotili še pljuč, te lepe globine. Ali bi mogli prigristi do srčnega tkiva?

Starec se je držal in popotoval dalje, zdaj se mu je že vsak kamen dobrikal, sleherna bilka je klicala po njegovem življenju, sonce ja zahtevalo obsodbo. Tako malo bi bilo potrebno, pa bi se morebiti še prebudil, čeravno to ne bi nikomur koristilo. Sprejeli so ga medse, ko je bil že na pol mrtev, ko so le še upali, da mu bo doklenkal navček, da mu bodo zbrali za ubogi

občinski nagrobni venec, da se bodo zbrali ubogi pogrebci in mu zapeli Pomlad še prišla bo, ko tebe na svet' ne bo . . . Od kod takšna nepotrpežljiva vztrajnost? Nosnice so se mu povesile, čelo pa je bilo poudarjeno kot bi starec zlogoval oporoko. Rak mu je zlezal v usta in s kleščami ščipal meso. In vsi so čakali, čakali na njegovo neskončnost.

Seveda so nekateri tudi v drugi sobi molili, pobožnjakarsko vzdihovali in si brisali solze, da bi dokazali svojo sovjo krščansko ljubezen do nemočnih, v resnici pa so pričevali proti starcu, zakaj bali so se njegove rane, trpkega in sramotnega pečata, ki jim ga je hotel zapustiti; torej je vse skupaj bila le hinavska igra s hijeno v kletki, le veselje, ki je s tujim trpljenjem raslo na njihovih tihih obrazih? Da, tudi njim bi lahko izstopile oči in sežgale meso z obraza. Tega so se najbolj bali, že ob sami misli na gnoj jim je šlo na bruhanje; pri tem pa niti malo niso pomislili na trpljenje, na vdano muko, ki je bila videti za spoznanje mlajša in prijetnejša od njihovega glasu. Mrmrli so, čeljusti so jim primrznile, jezik se je zlepil z nebom, tam zadaj pa je sijalo neko daljno, nevredno in ugonablajoče sonce, nekakšno jutro z okusom po jeklu in po smodnikovem grmičju. Vsaj molitev jim je ostala, žebrajoče petje, enoglasna priprošnja, da sami ne bi okusili bolečin in da bi ostali večno mladi. A tudi mladost, to noro stanje, jim je bila odtujena in oddaljena, ljubili so apnene zidove, povzdigovali so labirinte do nebes. Za starca ni nihče poskrbel, sploh ni nihče pogledal, ali je še živ, odločili so se, da bodo čakali v prednjih sobah, zakleli so se, da mora starec umreti. Saj brez hrane sploh ne bi mogel vzdržati več kot teden dni, tisto malo morfija, ki so mu ga včasih najpogumnejši vendar vlili med dlesni, ni nič pomagalo. Tisto malo morfija, ki ni hotel ubijati.

Takoj potem je starec prisluhnil uspavanki, konjske grive so zaplesale po večernem nebu in sence so rastle kakor rak, goltale so golo obzorje oblaki so poljubili njegovo sramotno znamenje in brezbožne lisice so se borile za srce; sonce se je nagubalo, lakirano sonce, črke so deževale po prosojnem šibju; nož in koža sta postala eno; in glava se je nasmehnila. Medtem so padali zreli plodovi kakor številke, številke so označile dojenčke, lobanja je gnila neusmiljeno dalje — strašno je videti v prividu desno ličnico, ki razjeda sama sebe! —, bose zvezde so streljale, svinčeni vojaki so ustrelili srno, vrane so hitro skakale čez nebo, potlej so širile krila čez obzorje, potlej so se lasje spremenili v trnje in lakota v tigrico. Starec je imel noge vkovane v bel pesek, videl je svoje telo v nagrobnem govoru, kako je valovilo z govornikovim glasom, neusmiljene, prazne muke so tekle z gnojem in mlekom iz ženske rane, trda skorjica kruha, trda krušna skorjica bi mu rešila življenje, kolena so mu klecala, domišljija mu je vrnila zobe in resničnost mu je vrnila smrad . . . — vse se je dogajalo medtem, med ničem in ničem, med pokopanimi posteljami in živimi mrličji. Telesa so vzdikala v maternicah, v velikih, silnih človeških maternicah, kosti so se mečevale med seboj, a za zaprtimi vrati ni bilo več nobenega znamenja, nobene ključavnice, temveč glava brez desne ličnice, globoko sklonjena k vratu, da se je izcedila rožnata tekočina iz tisočernih luknjic.

Preden je izsanjal svoje sanje, je hotel vsaj enkrat zares odpreti oči, — a čez se mu je že bila zlepila nekakšna umetna kožica —, želel si je, da bi se zavedal svoje nesreče med drugimi. Še vedno je hotel.

3

Starec je predstavnik vseh starcev na svetu. Zastopa hiralnice in mrliške veže. V svoji samoti predstavlja tisoče starcev: bolezen, obup in šele potem smrt. Šele potem, za božjim hrbtom.

V izjednem obrazu, ki je ostal dostojanstven in zloben, z veliko vdrtno na desni ličnici so se poigravale muhe; sveče in plameni so odganjali golazen. Za zidovi je jokanje prihrumelo skozi vrata. Nihče ni govoril, vsi so nosili pečat na desnem licu: začelo jih je neznanško srbeti. Bilo jih je strah, potem je strah priletel z muhami na njihove obraze. Težko razumejo svoj položaj, še posebno zaradi prvih prividov, ki jim meglijo pogled in jim krčijo usta. Sploh ne govorijo več, začeli so molčati, in to zares. To pomeni, da ne bodo mogli nikdar več iztisniti izza zob niti ene same besedice, da bodo odšli vsak po svoji poti, a poti in labirintov je na tisoče, na sto tisoče. Takšni bodo, kot je bil starec — zaznamovani starec z rano na desnem licu. Mogoče bodo sprva hoteli govoriti po vsej sili; a ne bo jim uspelo in nič jim ne bo pomagala niti vera v čudeže, v boga, ali celo v prijateljstvo.

Starec se je staral gotovo kakšnih sto let. V njegovi rani so skrite lobanje in voščenke.

»Ali ste meščan ali ste prišli iz mesta? In: kakšen je vaš rojstni kraj?«

»Živel sem v prividih in tam je bil moj dom, tam sem se izobrazil. Kasneje sem spoznal, da je koža začela vdirati v meso. Šele kasneje sem opazil rano. Otroštva pa se res ne spominjam, preveč sem bil osamljen in preveč me je bilo strah, da bi me obesili na zastavo. Oči so mi zoglenele.«

»Ali vam je bila starost odveč, saj ste pojasnili, da ne poznate otroštva. Kaj vas je najbolj oviralo pri umiranju?«

»To, da se mi je jezik zlepil z nebom, da so mi usta zamrznila, da sem molčal, popolnoma molčal. Mislim, da so me zato vsi zapustili.« »Ali verjamate v peklensko obzorje?«

»To je bolj politično vprašanje, ki terja trezen in razsežen premislek. Potem ko sem se čutil obsojenega, sem se s hrepenenjem zaprl v tesnobni koren, tako da so mi roke zacvetele in da se mi je smrt priklonila in zrušila moje znamenje. Vsekakor sem se zavedal svoje naloge in sem ukradel orla, da bi skrtil mrežo. Deloval sem z vetrom in pajčevino. Moja igra se je spremenila v škatlico vžigalic, moje meso se je zrušilo kot lutka. Takrat sem seveda še videl zemljo in sem samo slutil obzorje nad orlom.«

»Vi ste ujeli orla . . .?«

Prvič se je to zgodilo zaradi šibkosti in zaradi njegovih krempljev, pa tudi zaradi kril, ki so sproti razpadala. Padel sem v svojo mrežo in ujel orla. Takrat se je začelo tisto z izpuščajem.«

»Kakšen je vaš življenjski profil? Ste bili mogoče kdaj povezani z drugimi starci?« (nasmehne se kot opica, ki je dosegla rekord v dviganju uteži, ta nasmešek je strašen, toda vendar jasno pove, da bi starec rad to vprašanje preslišal.) . . . vendar:

»Ne pripadam nobeni politični struji, že moji predniki so si ovili žile okoli glav, da ne bi prepoznali kdaj kasneje svojih teles, čeprav Pitagora še zmerom in trdoglavo zatrjuje drugače. Pripadam stranki starcev.«

»Kateri lik boga je za vas večji: Kristus ali Buda?«

»Ne gre za boga, temveč za krščanstvo in budizem; mi smo zastopniki obojnega, naše bitke niso strašila, ampak znamenje zgodovine; v ranah plezajo na gore vsi bogovi, da bi ohromili naše meso.«

»Pa vendar, kakšna je vaša zgodovinska vloga? Ali niso vojske mrličev še vedno proti vam?«

»Teško bi bilo odgovoriti na to vprašanje nepremišljeno. Ne spominjam se, da bi kdaj železo ubilo žrebca ali srčno mišico. Ničesar se pravzaprav ne morem spomniti, čeprav — verjemite mi — odlično razumem, kako radi bi se zajedli v naše morje in skale. Zgodovina je za nas močnejša, čim več je pozabe. Mi smo neodvisni od zemlje, mraka, zlata in strahu: mogoče smo pepel v času. Če pa se že borimo, je naš edini pravični boj z mrličmi na čelu. Smo proti divjim silam, ki ugasijo ogenj in žejo na mesečini.« (spet se je nasmehnil!)

»Ali ste za politiko neuvrščenih?«

»Nisem patriot, sem oko, polno senc in molka. Drugače ne znam odgovoriti.«

»Vrnimo se k Pitagori. V tistem času ste zastopali več bogov in ste se znašli v sleherni situaciji, celo višji družbeni položaj ste imeli. Ali se spominjate tistih dni? Kako ste takrat delovali, delili in vladali?«

»Splošno rečeno, nikoli ni bilo med nami krčevitih otrok in vešal. Uresničiti hočemo svojo kožo, svoj obstoj, svoje tekme in ranjeno morje. Žalostna tema je naš prvi spovednik in naših sto rok. Nikdar se ne prepiramo o političnih konceptih, temveč vidimo smrtne orle, ki napajajo rojstvo in obzorje. Če na primer zgorite v železnem okovu, tedaj vam bomo poklonili zlato luno, tedaj vas sprejmemo.«

4

Kakor tvoj obraz se mi je odprlo nebo, možgani pa so zgnili, kajti kljub vsemu lepoticju me še vedno mikaš in mi v sanjah ponujaš revolver, tako svetlo ponujaš ta svoj obraz. Umorjen si in gotovo ležiš v secirnici, čeprav bi se lahko vse spremenilo, bi se zgodilo čisto drugače, tako da bi jaz nihal na kratki in cvetoči nitki, ti pa bi mi dajal nasvete. Dokler tvoj obraz ne potemni, je še vse dobro. Drugače pa je s cvetjem, ki ti ga bodo sorodniki prinesli na grob, potem ko so pojedli zajtrk in spravili prtčke. Kam naj napišem tvoje ime, da ne boš letal kakor netopir skozi junijski zrak? Odtrgal bom rožo s tvojega groba in opazoval nevrotične roke, ki

migajo s prsti, ki migajo z vsem zapestjem, kakor da bi hotele znova nekaj novega pokvariti. Roke vse pokvarijo. Nič ne reši tvojega obraza, zakaj s temile rokami, vidiš, prav s temi svojimi rokami sem začutil, kako rastejo besede na tvojih onemelih ustnicah. Res, lepo si cvetel. Predstavljal si mojo deželo, tako umrljiv, tako smešno kakor goreči govornik na grmadi. Blizu sva si, da bi ubila senco in predstavila telo, da bi si naslikala smrtno deželo. No, kako se kaj počutiš tamkaj, kaj? Počivaš v miru, ker počivam jaz nad tvojo zemljo, nad tvojim neuspešnim bliščem. Kadim cigaro in mi je čisto vseeno, če je televizija še zmeraj prižgana. Lahko bi te ubil vsako jutro, še preden si se zbudil, lahko pa bi to storil tudi zvečer, ko si globoko zaspal. Sanjal si o praznini, in glej, praznina je zrasla tukaj. Na tem edinem mestu, ki je dolgo kakor grobarjeva senca. Upam, da razumeš, čeprav se sprenevedaš in še zdaleč ne priznaš telesne topline. Prosim, ne delaj mi scen, saj navsezadnje govorim s tabo in pričakujem, da se bo odprl nov dan z novo ribjo konzervo. Smrdelo bo spet po ribjem olju in po morskih globinah. Nikjer ne bo več zunanosti, le ti in jaz — se sploh še razlikujeva? si še nisva čisto podobna kakor dvojčka? — bova govorila, da se bo prikazalo neko tuje sonce. In vendar gniješ ti čisto zase, medtem ko čakam jaz na usmrnitev; ti več ne misliš, jaz pa še upam. Una solus est spes, ut nullam habemus salutem. Vseeno mi je, če znaš latinsko. Neverjetno mi je vseeno, če so ti izdrli oči, če so ti razrezali hladno truplo in spet vse skupaj znova zašili v kožnato vrečko. Večno boš nosil sledi mojih rok, moje groze in moje prostaške popustljivosti. Zgodbo bi si lahko izmislil, a kaj, stojiva drug proti drugemu — ne, pravzaprav že leživa, pripravljena na večno spanje, kakor pravijo smrti —, ti stojiš v moji voščeni predstavi in nič več ne zaznam okrog sebe; vse človeške ustanove, vsi obrazci so izgubili svoj pomen. Ostala mi je zaverovanost, da sem globoko presunjen nad tvojimi ranami.

Oba sva že skoro mrliča, le za razliko, da si ti že mrtev, jaz pa bom šele čez nekaj trenutkov. Molil bi rad in se skesal zaradi drugih ljudi, a moje srce je prazno. Samo ti se mi smejiš onkraj lahke zemljice, samo ti me vabiš, in lahko bi bil nesrečen, resnično bi me onesrečili, če bi še moral dalje živeti. In vendar bom umrl čisto sam, sam in čist, in samo jaz bom umrl za vedno. Tako je bilo s teboj. Vse obsodbe obledijo s tem trenutkom. Živčni sistem histerično napolnjuje dolgo čakanje. Zakaj še ni rablja, zakaj še ni rablja? Srečen sem, ker čutim tvoje roke v svojih rokah, ker svetlikaš z lunami in jutranjimi zarjami, ker dihaš skoro še z mojimi pljuči.

Vse to je samo pesem. Polnočnica pa je drugačna, nespečnost je drugačna, muka je drugačna. Viole spreminjajo svet v zeleno barvo, potapljaajo množice v zrealni strup. Gozdovi, ki jih držim v svojih rokah, počasi tonejo z mislijo, tonejo v sanje s strtimi kostmi. Zogleneli les pa bo gorel in ranjeno sikal proti nebu. Mogoče sem zato klical boga, mogoče sem zato še prej prosil milosti. Zdaj pa je vse prepozno, oslepel bom, oglušel, nočni spevi bodo migotali na ženskih trebuhih. Rojstvo bo hipno, kakor bo hipna smrt. In vendar bodo zaprašeni stroji zadušili vasi pod svojo težo. Natararji se bodo priklonili in pobrali svoje novčiče, ženske bodo trgale s sebe obleke za papirnat denar in vojaki bodo s tresočimi rokami poljubljali telegrame.

Vsak trenutek kdo zaspi za večno, vdove in samci pa stopajo skozi prazne, že davno zapuščene sobane in se nikdar ne najdejo, da bi se objeli. Večno so žejni in uživajo v samozadovoljivosti. Na cestah pravkar plahutajo letaki z ideološkimi stavki, stavci stavkajo in orgle zašumijo z angelskimi krili na visokem koru. Nihče pa ne išče boga, da bi oblizal drugemu človeku rane, da bi jih pasje polizal. Pomisli; moj umorjenec, kaj bi se zgodilo, če bi pobili vse pse. Potem bi pobili vse krave in vole in junce in bike. Potem bi pobili vse svinje in ptičke prepeličke. Pomisli, če bi pobili vse komarje, vse muhe, vse bolhe, uši in sploh vso golazen. Če bi pobili močerade, škrjančke, žabe, čaplje v vodnem odsevu, če bi pobili kobilice in škržate, če bi pobili miške in podgane in jazbece in netopirje in vse kače, če bi poklali ribe v morju. Ali se potem ne bi spoprijeli ljudje, da bi pobijali drug drugega, ko so že začeli pobijati vse bivajoče okrog sebe? Mar se ne bo zgrnilo nebo nad človekom, ko bo ubil poslednjo kal lipe in poslednje seme, kaj misliš, moj umorjenec? Za naju je vseeno, nič več ne bo živelo za naju, ker sva mrtva. Oba imava polna usta peska in rečnih kamnov. Še vsa sreča, da se vrti zemlja okoli sonca, vsako leto nastopi najino ovdovelo poletje. Še vsa sreča, da sem srečen s teboj. Res, rafinirani padec!!!

Čez približno pet minut me bodo ubili, pravzaprav me bodo ustrelili in nič več ne bom čutil, prav tako kot ti. Dolgo sva čakala na ta trenutek, zdaj pa je nepomembno, kajti vse človeštvo bo umrlo z nama, čeprav bodo zunaj najine smrti mogoče še zmerom tešili ljudje svoje sorodnike z robci na obrazih, s črnimi robci si bodo zakrivali oči, da ne bi videli, da, to bo nekako tako, kot se bo zgodilo z menoj, ko bodo tudi meni zagrnili oči s črno krpo, in se niti ne bom branil, zvezali mi bodo roke, razen mene ne bo nihče, nihče umrl; tokrat bom res prvič v življenju začutil, kaj se pravi umreti, vsaj za hip bom padel v večno pozabo, po vsem tem neskončnem, a tako bežnem pričakovanju. To bo moja in samo moja pozaba, nič posebnega ne bo opaziti na njenih spominskih sledovih, govorili bodo za mano le kak teden, in še to ne. Razločno se zavedam, da me bo preplaval čas, ki ne priteka sicer od nikoder. Rajši se torej nasmehnem ob tvojem truplu, ki se mi zajeda v živo meso, sploh je na tvojem truplu, moj srečni umorjenec, nekaj silno nalezljivega. V najinem dogovoru ni več luči. Na najinih smislih plava strah z zavedajočo slutnjo o nesmislu, to pomeni, ves svet je zožen v to tenko razpoko, od koder še priteka svetloba, svetloba krogle — naboj je podoben vsekakor bolj soncu kot luni, a je vendar videti prej luna kakor sonce — se bo zajedla v moje prsi, a se tega zavedam šele sedaj, šele sedaj, ko je prepozno in ko sem se neusmiljeno navezal nate. Najprej občutim strah pred svetom, pred zemljo in slehernim živim in neživim bitjem in nebitjem, ki me obkrožajo in ki se še prelivajo po moji krvi, potem je strah za osončja, ki se bodo izgubila s svetlečimi se kresničkami — ah, to so le kapljice krvi, razpršene po belem kamenju in za mojim hrbtom —, navsezadnje pa me bo strah za lastno telo. Ali pa me bo tudi zares strah? Prej nekje bi si upal storiti vse, a zdaj je vse drugače: pri strahu se je začel obup, sledile so molitve — le za katerega boga neki? — in nazadnje me je začela oblivati grenka tesnoba, čisto navsezadnje pa sem začutil v sebi pozabo,

tisto neuresničeno pozabo obsojenca, ki je obsojen na žrtev. Ne vem, ali si ti še zmeraj moja žrtev, ali pa bom žrtev jaz. Popolnoma sem prepričan, da bo nevredni spomin zabrisal lastne sledi, da bo sveža pozaba vzletela v nebo kot jutranja zarja; vsaj to izvrstno razumem.

Odpustite mi, sem prosil, a vsi so neusmiljeno čakali, da bom končno obsojen, ker sem uklet že od rojstva in ker sem se že rodil kot normalen zločinec. Pravzaprav sem bil nadarjen za uboj, poglavitno je bilo vsaj enkrat samkrat preskusiti lastno moč, ko je vse v meni zaživelo s črno, skoroda vsajeno silo, ko sem bil dovolj in mahoma drzen, da sem ustrelil. Za to niso bile potrebne vse mogoče listine. Še dolgo potem sem vendar preživljal zasliševanja, medtem ko umorjenec ni vedel ničesar povedati.

Ko bi ubil žival, bi moral plačati njeno življenje z denarjem, a življenje žrtve plačujem s svojim lastnim umiranjem, obsojen sem na temo kakor otrok, ki kliče mamo iz teme, a matere ni nikjer; zaljubljen sem v svojo žrtev. Rad bi se igral z žrtvijo ljubezenske igre, ampak ni mi jasno, kakšen način naj izberem, da bi se ji resnično približal. Moja ljubezenska sreča je tatinski spominek na bogove in križance. Grob, sam zase, mi pripoveduje žalostno pripoved o sinu, ki se je zabodel s tenko iglo in izgubil zavest, zabodel se je v možgane in brezoblično omahnil. Tako mi je govoril: »Tvoja poslednja zemlja. Kako boš začel na koncu bele noči, kako boš v narkozi odprl široka usta večerni vodi, ki se izliva tam daleč od sonca? Večer spi na tvojih kolenih, tvoja glava spi na materinih kolenih, tvoji črvi požirajo zvezdo večernico. Mraz je in ti vendar čutiš vročino, tvoje nago telo bo oblečeno v zemeljske tkanine, v staromodna oblačila iz korenin in tisočernih neslišnih sokov. Častna beseda! Če boš počel kaj drugega, ti razbijem gobec!« Zdelo se mi je, da je sonce vzšlo ponoči, ostanki, relikvije in klovnovske čepice me niso več zanimale. To je tako redko. Začetek je daleč in nad žrtveniškimi ničem kroži skozi vse moje stiske in kroge. Svet se pojavlja čisto na novo, se spreminja, zavest pa tone z globokimi kiki v trebuhu in v prestreljenih prsih. Tako se morebiti poslavljajo boksarji s krvavimi nosovi, medtem ko pijana množica grize sladolegarske žličke. Ljubiti! In segati po spalne srajce, biti gol in lep, vsaj za sekundo, z vlažnim, a vsekakor bežnim, skoroda nekoliko podolgovatim nasmehom v zenici, in udarjati po žrtvi, dokler ne omahne . . . !

Oprostite mi, tega nisem hotel, bi zakričal strelcem. A v lastnem glasu ne bi opazil, kako tuje govorim, ne bi slišal lastnih besed, ne bi zaznal svojih rok, ki bi trepetale od upanja in od tenkočutnosti: kaj naj napravim? Zato se ustavljam zdaj ob vsej življenjski črti na obeh dlaneh. Govorim sam s seboj, čeprav je to, prav to najnevarnejše. Drevje prepeva okoli mene. Žrtev prepeva pod drevjem, kjer je omahnila, poje z grobarskim naglasom. Gospod bog bo mogoče oprostil, kajti žrtev je še zmerom pijana od krogelnega udarca. Moja žrtev se je postarala za nekaj tisočletij z mojim čakanjem. Ničesar ne ve, da čakam. Vsem pošastim bom rekel zbogom. Padel bom brez boga. Nekega dne bodo odprli mojo zemljo in si bodo mislili, da sem padli angel. Da sem, da sem še med njimi.

Umorjenec se je torej vzel nadme, prerasel je moje možnosti, moje meje. Potem, že v zaključenem krogu, sem zagledal njegovo nago truplo, njegovo slečeno spolovilo in oprsje. Kazalo je, da je bledobel in kakor da bi se preobrazil v apneno gorovje. Zvečer so ga morali zaviti v zastavo in ga odnesti v kirurško zastavljalnico.

Žrtev se je smejala in pogledovala na moj srčni utrip pod bradavico na levi strani. Pogleduje me še, in to celo nekako od strani in kakor da bi bila v izbi z eno samo posteljo. Še zmerom nosi predznake molčeče teme, še vedno stopa iz nebeških stopnic v peklensko podtalje. Pot je posuta z lesenimi igračkami, ki zadovoljivo rišejo črto med nebom in zemljo; samemu sebi se zdim, kakor da bi bil kletka brez udomačenega kanarčka. Obdaja me pohištvo, sestavljeno iz pušk — to je seveda moja edina resnica, od katere niti malo ne odstopim, saj sem končno pripravljen zares umreti in ne delam iz tega nikakršne tragedije, saj sem navsezadnje čisto iztreznjen. A žrtev se boji, da bi jo opljuval, ozmerjal in jo znova pobil s strelom na tla. Ne da bi se ozirala na levo in desno — kje sta leva in desna roka? — beži moj umorjenec z nasmehom, ki spominja po poli na kačo po poli na ptičji pogled. Ostajam, pripet na kol, ker vem, da ji tako ugaja, saj se rešuje strahu s svojo lastno brezspolnostjo. Rešuje se z brezobzirnim brezimjem, s pozabo in z mrtvimi rečmi. Hoče, naj ostanem. Na tej odtujeni in ubežni poti, ki sem si jo izmislil in jo obdal s papirnatimi rožami in z nekaj fotografijami — tukaj še diši po ženski koži, verjemite! —, na mojem begu se skriva živi pesek, ki me bo pogoltnil s prividi, plesal bom in opotekajoč se bom znašel pred naključnimi ključi, z umetnim srcem v levi roki, z umetnimi zobmi na ramenih. Tako bom umrl v dvoje s svojo žrtvijo, ki sem ji ukradel kožo, kosti, žleze, žile in telo, oči, nos, usta in celo njeno osebnost. Tako bodo nevidni tkalci prepletali nad mojo usodo električne drogove, nevidne poslušalke bodo prisluhnile jutranjim novicam, neopazni bralci bodo prebiralali jutranjike. Potem bodo zajtrkovali, južinali, obedovali, večerjali. Vsi bodo spali, a jaz bom zaspal za večno. Ponoči bodo obiskovali gledališča in kinematografske dvorane, koncerte in kavarniška omizja, hoteli bodo hripavo zapeti, ker so ostali živi. Midva z žrtvijo — s tem brezspolnim bitjem — pa bova čakala v temi, bova neslišno in nezadovoljno predla vse življenjske obrise, prepustila se bova zemlji, — nihče nama pač ni pel »naj ti bo zemljica lahka« —, pozabljena bova grizla stvari. Ogenj proti vodi, voda proti ognju.

5

Njegova šarenica v očesu še nekoliko odseva v temi. Kaj odsevajo njegove oči v zastrti zemlji? Ničesar. Ne spominja se me več, ampak preprosto leži vznak v krsti in s prekričanimi rokami. Lahko bi pomislil na razpelo, če bi se zdaj premaknil. Kmalu tudi jaz ne bom čutil, se ne bom spominjal. Prekrilo naju bo poletno listje z breskvami. Mnogobarvni obrazi gnijejo pred menoj, še gnijejo, to so seveda obrazi strelcev. Kapljice etra že dežu-

jejo po črnih možganskih skorjah in zasledujejo smrtno rano. Med nebom in zemljo se dvigajo dežniki, črni, tercialski dežniki s kardinalskimi čepicami, vztrajajo nad norimi obrazi in nad preživelimi teorijami. Mimoidoči pa ničesar ne vidijo, niti ne zaslutijo resnice, ki se bo utrnila na tem polju, na travi, kjer bom omahnil, preveč so lahkotni, da bi doumeli umiranje. Obiskovalci čakajo povsod na uro obiskov z rožami in s steklenicami mineralne vode v zapuščenih rokah, njihovi naborki, našitki in rokavi so se vidno postarali. Takrat bolniki in drugi obsojenci popijejo jutranjo kavo. Koliko je ura? Mogoče je še prezgodaj, da bi umrli in da bi ob sušičnih licih prižgali voščeni plamen, prekrili truplo — o, kako dolgo je vzdihovalo z bitjem in žitjem, kako se je namučilo, preden se je vdalo, ubogo telo! — z belo rjuho; potem bi okrog in okrog razgrnili naslonjala, da obiskovalci ne bi po naključju slišali hropenja. Drugače pa je v tistih jutranjih sobah, kjer brenkajo stroji svojo pesem, svoje neslišno mrmranje, kjer beži hitrost od črke do črke in tiska poročila. Tam je vse drugače, svinec in tiskarska barva dišita po cucljih in po kislih, a vsekakor svežih vrezih. Vrata se odpirajo tako hitro, da so skoro nevidna. A moja žrtev mi ni ušla, padla je v temo. Duhovniki so šli za njo in peli z žalostnim glasom, potem procesije. Nekdo si z oči briše solze, kot da bi to počel vsak dan, kot da bi ga tega naučili, kot da bi se privadil. Potem se tudi duhovnik sleče do golega, da bi prikazal obžalovanje, potem se spremeni v duha. Obleko je duhovnik gotovo poklonil kakšni dobronamerni organizaciji. Ne, to je bilo le drevo in videti je bilo samo obleko, ki je vihravo plapolala v širokem vetru. Nad črnim oblačilom se je znova pokazal stari, ostriženi obraz, ki išče na drugih rokah morilčevo krivdo. Navajen je na žrtve in na obsojence, prve pokoplje, druge tolaži pred smrtjo, dopoveduje jim, naj se izpovedo in zaupajo v boga; mogoče je kdaj poljubljal žensko telo v sanjah, se upiral samemu sebi, kajti živel je kot močni junec med mučnimi stenami in zakramenti. Počasi se je izgnubil med žrtvami in se postaral med obsojenci na smrt. Drugi ljudje v črnini, ki sestavljajo procesijo za krsto, so samo podobni duhovniku; torej hodí pred vsemi samo en samcat svetnik.

Duhovnik pa se je vrnil v cerkev, s tihimi, lisičjimi koraki je vsakokrat pritrkljal do oltarja, da bi privzdignil v maši zadušnici zlati tabernakelj, da bi odprl stisnjeno ključavnico tabernaklja, ki je skrival v sebi zakramente, prihajal je od pogrebov, potem ko je poslušal zdihovanje in mrličev molk, prihajal je v tišini poslednjega olja, z molitvijo na ustih, kakor da bi si ne upal niti dihati, seveda je nekoliko celo zadrževal dih, ko se je ključavnica v tabernaklju odškrnila, potem je pregledal vse zlato bogastvo in hostijo, ki se je skrivala v veliki kupi, okrašeni s križi; roke so se mu tresle, prsti so pobožali zlato, tabernakelj se je ponovno zaprl. Roke so se tresle pod težo nevidne hostije.

Na vrhovih gozdov so kričale poletne ptičje jate in križale nebo s škarjastimi krili; od cerkve do grobišča je bila dolga pot, od boga do mrličev se je vleklo molitveno, obredno petje. Brevir se je odpiral z grli. Samo znani obrazi so se pozdravljali, si prikimali in se spet zagledali v tla. Duhovnik je spet šel za mrličem, capljal je za mojim umorjencem, kakor da bi

moral sam v smrt; mogoče se je celo spraševal, zakaj mora živeti med obsojenci in mrličii. Smrt ga je spominjala na žgolenje v gozdu, na gozdni požar, potem ko je zogleneli les še zadnjič zacvrl v žerjavici in pod pepelom. Nedvomno je izbral bog to zemljo, da bi ustvaril tujce, da bi ustvaril ljudožerce in obsojence z žrtveniškimi nasmehom. Na tej zemlji. To je ta deževna prst, ta lahka zemljica pod narkozo. Okostja so pod zemljo jeziki grobov. Ti jeziki so zamolčali trmasta čela, zimski led in snežne meteže, pomladna sonca in celo jesenski dež. Ti jeziki so vse zamolčali. Stisnjeni zobje.

Nihče se ne sprijazni z nožem, vrvjo, z revolverjem, nihče ne pozna orodja zaslepljenih in slepih ubijavcev, nihče ne pozna kratkih, rezkih gibov, ki pretrgajo meso in sunejo naravnost v smrt. Vse se zgodi pač ob svojem času, in zdi se, kakor da bi se nekateri učili ubijati noči in noči, kakor da bi si ponavljali vsako najmanjšo posameznost, kakor da bi si hoteli zapomniti sleherno besedico; šele potem krikne žrtev v resnici. Nora lepota, otipljivo dogajanje se odvija od začetka do novega začetka, medtem ko mimoidoči prebirajo že navsezgodaj kriminalke in se samo naslanjajo ob izsušenih zadevah. Nikogar več ne zanima otipljiv dokaz, temveč lastna beda in šibkost. Življenje se spremeni v sedež na gledališkem balkonu.

Vsak ubijavec pozna lastno šibkost in lastno tujstvo in vedno znova kljubuje nemoči in tesnobi, dokler ga čas ne prehiti, dokler se mu prihodnost ne zoži na nekaj kvadratnih metrov v jetniški celici, dokler se čas ne pretopi v pričakovanje obsodbe. Morivčeva zavest ne more biti drugačna, vse se odvija kakor v filmu, ubijavec nosi v srcu uro, ki mu že točno odmeri čas, dokler ne zadavi žrtve, dokler ne zategne vrvi, dokler ne pritisne na petelina. Vse se zdi v najlepšem redu. Tako sem streljal tudi jaz: niti zaradi sovraštva niti iz koristoljubja, ampak zato, ker se mi je strel zaril v glavo kot fiksna ideja, ker je bilo že vse pripravljeno vnaprej, ker se je vse zdelo v najlepšem redu.

Dovolj sem tvegaj. Umreti moram slej ko prej . . . in to zaradi večnega bega pred žrtvijo. Vem, to se za marsikoga sliši skrajno nenavadno. Kljub temu sem srečen, prihodnost je nepomembna igračka v otroških ročicah. Dovolj mi je vsega. Nič se plazi za mano kakor garjav pes. Dovolj mi je vročic in samomorov. Drugi so že čisto ponoreli, jaz ne bom. Izmislili so si igro in obsodbo. S panterji so ustvarili srečno ozračje in začeli celo verovati v vnebohod, ali kakor se že temu pravi. Nimam več želodca. Bolan sem. Pogosto pa se tudi počutim čisto v redu. Kako rad bi doživel tisti trenutek, ki me bo dokončno vsesal vase kakor mesojeda roža, kako rad bi preživel lastno samouničenje na kakšni železniški postaji. Hodil sem v kinematografe. Videl sem platno skozi temo svojih oči. Nič ni bilo zares, temveč so si znova izmislili nekaj preteklega, nekaj prekletega, da se mi v notranjosti pojavljajo slike in bežijo. Seveda, padel bom. Pozdraviti moram še svet, kajti moje svetništvo ni svetohlinsko. Moje svetništvo je kruto, brez usmiljenja. A tudi brez sodbe. Sprijaznil sem se s tveganjem, zato vas prosim, da mi odpustite in se me usmilit; jaz se vas ne bom usmilil in ničesar vam ne mislim odpustiti. Naučili so me kesanja. Naučili so me kakor mlado opico,

da sem zahajal v javne prostore in sklanjal svojo glavo. Seveda, svoboden bom. Nič vam ne pomaga, če držite z žrtvijo. Žrtev je moja in samo moja. Ne prebudi se. A čigava žrtev bom jaz, povejte, čigava javna žrtev bom jaz? Bom politična žrtev? Ne. Bom svetniška in mučeniška žrtev? Ne. Bom sploh žrtev? Ne. Kaj bom torej, ko bom omahnil pod streli puškinih krogel, ko bom z veliko vdrtno obležal v prahu? Bom še zmerom zločinec? Ne. Srečen sem. Iz ekstaze v ekstazo se zagledam proti nekemu tujemu, skoroda tesnobnemu nebu. Tam ni teles. Pa tudi praznega prostora ni. Tam je smrt, prava smrt.

Nevin
Birsa

Pesmi

POGLED SKOZI STEKLO

Sipko nebo visi nad vsem, kar zaznavam.
 Še srce stresajo sledovi plesnive vlage
 in reke in arterije, vse, kar nekam teče,
 morda srebrna sled polža,
 ognjemeti sunkovitih ptic,
 ki jih rodi zemlja
 in vdihava nebo,
 morda proge tišine,
 ki trkajo obnje in jih koljejo žogice biljarda,
 morda snet in saharski prah
 ali obledele rastline,
 ki rastejo v soju brez sonca,